

מדינת ישראל
משרד החינוך

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ג 2023

מספר השאלון: 009182

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעהיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון —	סיפורת (מעשה חכמים וסיפור קצר)	— (1x20)	— 20 נקודות
פרק שני —	יצירות מאת עגנון	— (1x30)	— 30 נקודות
פרק שלישי —	קריאה מונחית	— (1x20)	— 20 נקודות
פרק רביעי —	שירה (פיוט, שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, השירה העברית במאה ה-20)	— (2x15)	— 30 נקודות
סך הכול —		<u>100 נקודות</u>	

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.

ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של היצירות שנלמדו.
(2) אין לחזור ולהדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

השאלות

פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים וסיפור קצר) (20 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-3.

מעשה חכמים

1. קרא את מעשה החכמים "בתו של רבי עקיבא והנחש" שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

בתו של רבי עקיבא והנחש

ר' עקיבא היתה לו בת.

אמרו לו הכלדיים¹: אותו היום שתכנס לחפה ישכנה נחש ותמות.

היה דואג על הדבר הרבה.

באותו היום נטלה בתו את המכבנה² ונעצה אותה בכתל.

קרה שפגעה בעינו של נחש וישבה בה.

בבקר כשנטלה נגרר ובא הנחש אחריה.

אמר לה אביה: מה עשית?

אמרה לו: בערב בא עני וקרא על הפתח,

והיו הכל טרודים בסעדה ואין שומע לו.

עמדתי ונטלתי מנה שנתת לי ונתתיה לו,

אמר לה: מצוה עשית.

יצא ר' עקיבא ודרש: "וצדקה תציל ממות" — ולא ממיתה משנה אלא ממיתה עצמה.

1 הכלדיים — הרואים בכוכבים (אסטרולוגים).

2 מכבנה — סיכה להידוק הבגד או השיער.

במעשה חכמים זה באות לידי ביטוי שתי תפיסות עולם מנוגדות.

הצג כל אחת מתפיסות עולם אלה והסבר שניים מן האמצעים האומנותיים (סמלים, מוטיבים)

המעצבים את תפיסות העולם האלה.

המשך בעמוד הבא

סיפור קצר

2. כינורו של רוטשילד / אנטון צ'יכוב

א. הדמות המרכזית בסיפורים קצרים רבים חווה תהליך שמוביל אותה לתובנה חדשה בנוגע לחייה.

הצג את התובנה של הדמות המרכזית בסיפור, והסבר מה הוביל אותה לתובנה זו. (10 נקודות)

ב. בחר מן הסיפור שני מאפיינים נוספים של הדמות שכתבת עליה בסעיף א' (למשל מראה חיצוני, אנלוגיה לדמויות אחרות, תיאורי טבע ונוף), והסבר מה אפשר ללמוד על הדמות ממאפיינים אלה. (10 נקודות)

מעשה חכמים וסיפור קצר

3. מעשה החכמים על ביתו של ר"ע והנחש ; כינורו של רוטשילד / אנטון צ'יכוב

בסיפור הקצר או במעשה החכמים מתמקדים בדרך כלל במרכיב מרכזי אחד ומבליטים אותו (מרכיבים כגון: דמות, אירוע, קונפליקט, סמל). תאר את המרכיב המרכזי שבו מתמקדת היצירה שבחרת, והסבר מה מלמד מרכיב זה על טבע האדם.

פרק שני — יצירות מאת עגנון (30 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 4-7.

4. תהלה:

לפניך דיאלוג בין המספר לרבנית. קרא אותו, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

אמרתי, כשרואין את תילי דומה כאילו לא ראתה שעה קשה מימיה. לגלגה עלי הרבנית ואמרה, אתה אומר שלא ראתה שעה קשה מימיה ואני אומרת שלא ראתה שעה טובה מימיה. אפילו את שונאי איני מברכת בייסורים שנתייסרה בהם תילי.

א. הסבר מה הם הייסורים הנרמזים בדבריה של הרבנית. בהסברך הבא שלוש דוגמאות מן הנובלה. (20 נקודות)

ב. על פי הנובלה, האם תהילה חושבת כי אכן "לא ראתה שעה טובה מימיה"? נמק והדגם את דבריך. (10 נקודות)

5. והיה העקוב למישור:

ענה על שני הסעיפים א-ב:

א. לפניך קטע מן הנובלה "והיה העקוב למישור". קרא אותו וענה על השאלה שאחריו.

נגרר מנשה חיים אחריו מחמת שלא היה יכול לסרב. ובעל הבית הכניסו לתוך ביתו, הגדיל את אור העששית ופרס לו מלחמו. ואולם מנשה חיים ישב ולא אכל, ובלבו התחנן אל ה' כי ישלח לו חולי מעט כדי שתהיה לו סיבה למנוע עצמו מסעודה שאינה שלו.

הסבר מה גרם למנשה חיים להתנהגות המתוארת בקטע זה? הדגם את דבריך. (16 נקודות)

ב. האם ההתנהגות של מנשה חיים המתוארת בקטע מאפיינת את דמותו כפי שהיא מצטיירת בהמשך עלילת הנובלה? הסבר והדגם את דבריך. (14 נקודות)

6. סיפור פשוט:

קרא את הציטוט שלפניך וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו:

מי שאינו פקח כצירל יצטער על אותם שני קרובים שריחקום בזרוע.

א. הבא שתי דוגמאות לפיקחותה של צירל במהלך הרומן. (10 נקודות)

ב. הירשל ובלומה מתמודדים שניהם עם הריחוק שנכפה עליהם, תאר בהרחבה את ההתמודדות השונה של כל אחד מהם עם מצבו לאורך הרומן. (20 נקודות)

7. תהילה /והיה עקוב למישור / סיפור פשוט:

בכל אחת מיצירות עגנון באה לידי ביטוי ביקורת על החברה בעיירה או על תכונות אופי של כמה מן הדמויות.

א. בחר באחת מן היצירות והסבר את הביקורת החברתית המצויה ביצירה שבחרת, הדגם דבריך. (16 נקודות)

ב. בחר באחת מן הדמויות ביצירה והסבר את הביקורת על תכונת האופי שלה, הדגם את דבריך. (14 נקודות)

-

פרק שלישי — קריאה מונחית (20 נקודות)

(מישהו לרוץ אתו / דוד גרוסמן או בואי הרוח / חיים סבתו או אל תגע בזמיר / נל הרפר לי) (20 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 8-11.

8. מישהו לרוץ אתו / דוד גרוסמן

טענה רווחת היא כי הכלב הוא ידידו הטוב ביותר של האדם.
א. הסבר והדגם (2 דוגמאות לפחות) קביעה זו עפ"י הרומן "מישהו לרוץ אתו". (12 נקודות)
ב. לדעתך, האם הדמות המרכזית עברה שינוי הודות לקשר זה? הסבר. (8 נקודות)

9. בואי הרוח / חיים סבתו

ברומן "בואי הרוח" יש אנלוגיה בין דמויות ויש אנלוגיה בין קבוצות במעברה.
הצג אנלוגיה אחת בין דמויות ואנלוגיה אחת בין קבוצות במעברה, הסבר את תפקידן בעלילת הרומן ואת תרומתן לבניית משמעותו.

10. אל תגע בזמיר / נל הרפר לי

לפניך קטע ובו דברי סקאוט לאחר שקראה את דברי עורך העיתון בעקבות מותו של טום רובינסון.
קרא את הקטע וענה על השאלה שאחריו.

אטיקוס השתמש בכל הכלים העומדים לרשותם של אנשים חופשיים כדי להציל את טום רובינסון, אבל בבית המשפט הסודי של הלב לא היה כל משקל לטיעונו. גורלו של טום נחרץ למוות מהרגע שמאיילה יואל פתחה את פיה וצרחתה.
פרש את דבריה של סקאוט, והסבר כיצד הרעיון המרכזי ברומן בא לידי ביטוי בדבריה.

11. מישהו לרוץ אתו / דוד גרוסמן או בואי הרוח / חיים סבתו או אל תגע בזמיר / נל הרפר לי

רומנים רבים מתארים הן את המקשר בין בני האדם הן את המבדיל ביניהם.
הסבר והדגם את שני חלקיה של קביעה זו על פי ספר הקריאה שלמדת.

פרק רביעי — שירה (פיוט, שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, השירה העברית במאה ה־20)

(30 נקודות)

שים לב: בפרק זה (שאלות 12-19) עליך לענות על שתי שאלות:
על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 12-14) ועל שאלה אחת מן השירה העברית במאה ה־20 (שאלות 15-19).
(לכל שאלה — 15 נקודות; סך הכול — 30 נקודות)

פיוט, שירת ימי הביניים, שירת ביאליק

ענה על אחת מן השאלות 12-14

שירת ימי הביניים

12. קרא את השיר שלפניך וענה על השאלה שאחריו:

שְׁחִי לָאֵל / שלמה אבן-גבירול

שְׁחִי לָאֵל, יְחִידָה הַחֲכָמָה, / וְרוֹצִי לַעֲבֹד אוֹתוֹ בְּאִימָה,
לְעוֹלָמָךְ פָּנִי לִילָךְ וְיוֹמָךְ, / וְלָמָּה תִרְדָּפִי הֶבֶל וְלָמָּה?
מְשׁוֹלָה אֶת בְּחִיּוֹתֶיךָ לָאֵל חִי, / אֲשֶׁר נִעְלַם כְּמוֹ אֶת נִעְלָמָה.
הֲלֹא אִם יוֹצֵרְךָ טָהוֹר וְנָקִי – / דְּעִי כִּי כֵן טָהוֹרָה אֶת וְתִמָּה.
חֲסִין יִשְׂאֵל שְׁחָקִים עַל זֶרְעוֹ – / כְּמוֹ תִשְׁאִי גִוְיָה נִאֲלָמָה.
זְמִירוֹת קִדְמִי, נִפְשִׁי, לְצוּרְךָ / אֲשֶׁר לֹא שָׁם דְּמוּתְךָ בְּאֲדָמָה.
קִרְבִּי, בְּרִכּוֹ תִמִּיד לְצוּרְכֶם / אֲשֶׁר לְשִׁמוֹ תִהְלֵל כָּל נִשְׁכָּמָה.

- א. פרש את שני בתי הסיום בשיר, והסבר את הקשר שלהם לבתים 3-5. (9 נקודות)
ב. הסבר והדגם על פי השיר שניים מן המושגים האלה: צימוד, שיבוץ, רשות לנשמת. (6 נקודות)

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו:

יֵיטֵב בְּעֵינֶיךָ נָעִים שִׁירִי / ר' יהודה הלוי

יֵיטֵב בְּעֵינֶיךָ נָעִים / שִׁירִי וּמֵיטֵב מִהֲלָלִי,
הַדּוֹד, אֲשֶׁר הִרְחִיק נִדּוּד / מִנִּי, לְרַע מַעֲלָלִי –
וְאַחֲזִיק בְּכַנֵּף יָדִי- / דּוֹתוֹ וְהוּא נוֹרָא וּפָלִי.
דֵּי לִי כְּבוֹד שְׁמֶךָ, וְהוּא / חֲלָקִי לְבַד מִכָּל- עֲמָלִי,
הוֹסֵף כָּאֵב – אוֹסִיף אֶהֱבֵךְ, / כִּי נִפְלְאָה אֶהְבֶּתְךָ לִי!

"המטאפורה היא לב ליבה של השירה" (דב לנדאו, ממטאפורה ועד סמל)

בחר במטאפורה מרכזית מהפיוט "יֵיטֵב בְּעֵינֶיךָ", הסבר את משמעותה ואת תרומתה לבניית הרעיון המרכזי

המשך בעמוד הבא

בפיוט.

שירת ביאליק

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו:

לבדי / חיים נחמן ביאליק

כלם נשא הרוח, כלם סחף האור,
שירה חדשה את-בקר חיייהם הרנינה;
ואני, גוזל רך, נשתכחתי מלב
תחת פנפי השכינה.

בדד, בדד נשאיתי, והשכינה אף-היא
כנף מינה השבורה על-ראשי הרעידה.
ידע לבי את-לבה: חרד חרדה עלי,
על-בנה, על-יחידה.

כבר נתגרשה מכל-הזיוות, רק-עוד
פנת סתר שוממה וקטנה נשארה –
בית-המדרש – ותתכס בצל, ואהי
עמה יחד בצרה.

וכשפלה לבבי לחלון, לאור,
וכשצר-לי המקום מתחת לכנפה –
כבשה ראשה בכתפי, ודמעתה על-דף
גמרתי נטפה.

חרש בכתה עלי ותתרפק עלי,
וכמו שכה בכנפה השבורה בעדי:
"כלם נשא הרוח, כלם פרחו להם,
ואותר לבדי, לבדי..."

וכעין סיום של-קינה עתיקה מאד,
וכעין תפלה, בקשה וחרדה כאחת,
שמעה אזני בבכייה החרישית ההיא
ובדמעה ההיא הרוותחת –
תמוז, תרס"ב.

איזו חוויה מתוארת בשיר?

הצג שני צמדי ניגודים בשיר, והסבר את התרומה של כל אחד מהם לעיצוב חוויה זו.

השירה העברית במאה ה 20

ענה על אחת מן השאלות 15-19

אדם מול בורא

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

עם אלי הנפח/ אורי צבי גרינברג

כפרקי נבואה בוערים ימותי בכל הגלויים
ונופי ביניהם כגוש הסתקת להחור.
ועלי עומד אלי הנפח ומכה בגבורה:
כל פצע, שחתך הזמן כי, פותח לו חתוך
ופולט כנצי רגעים האש העצורה.

זהו גורלי־משקטי עד ערב בדרך.
ובשובי להטיל את גושי המכה על ערש,
פי – סצע פתוח.
ועירם אדבר עם אלי: עבדת כפרך.
עתה בא לילה; חן – שגינו ננות.

★

כמו אשה היודעה כי רבו עלי קסמיה,
ילעג לי אלי: ברח אם רק תוכל!
ולברח לא אוכל.

כי בברחי ממנו בחמה נואשת
ובנדר בפי, כנחלת לוחשת:
"לא אוסיף ראותו!"

א. תאר את הקשר בין האדם לבין אלוהיו בשיר "עם אלי הנפח" לאצ"ג, הסבר כיצד אחד מן האמצעים

האומנותיים בו תורם לעיצוב הקשר. (9 נקודות)

ב. כיצד מתבטא הקשר בין האדם לבין אלוהיו בשיר "גדולים מעשי אלוהי" לאמיר גלבע? (6 נקודות)

שירים בצל השואה

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו :

היער השחר או לאן נעלמו הילדים / אסתר אטינגר

היער השחר הוא זרק
עציו זקופים, ישרים כסרגלים
חפים מרבב.
לעתים אפֿשר לשמע אותם מרנגים.

היער השחר הוא זרק מבחוץ
ושחר מבפנים.
מַרְבֵּה קסמים,
פרות אַדְמִים, פִּטְרִיות,
אגדות, גַּמְדִים, מְכַשְׁפּוֹת, פִּיּוֹת.
ילד וילדה תועים בתוכו.

היער השחר מסתיר
יותר ממה שהוא מגלה,
הן זה טיבו של יער,
מכסה לרעים ולטובים
והיא תהלתו —
ילד וילדה תועים בתוכו.

בחלפי על פניו, בין עציו הזקופים, הרמים
המרעישים בְּנִימוֹס, אֲנִי שואלת לאן נעלמו
הילדים

והאם הפכו עורם חיתו יער?
ומי הוא זה שהסתתר בין הענפים
חופר מחלה בינות שרשים ושרכים
אוחז לב מפַּרֶפֶר, מקשיב
אל היורים.

א. פתיחת השיר טומנת בחובה רמזים להסתרה המתגלה בסיומו. מהם הרמזים המצויים בפתיחה?

הבא שתי דוגמאות נוספות להסתרה מהמשך השיר. (8 נקודות)

ב. תאר את ההסתרה ומניעה בשיר "שתיקות" לאיתמר יעז-קסט. בתשובתך התייחס לאמצעי אומנותי

אחד שתורם לעיצוב ההסתרה. (7 נקודות)

-המשך בעמוד הבא-

זוגיות

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו :

כַּאֲשֶׁר הָיִיתָ פֹּה / זלדה

כַּאֲשֶׁר הָיִיתָ פֹּה
וּמִבְּטֶדֶד הַחוּם מִגֵּן עָלִי
וּמִחֻשְׁבוֹתֵינוּ נִוְגְעוֹת
פָּתַע
כָּנָף אֶל כָּנָף.

כַּאֲשֶׁר הָיִיתָ עִמָּדִי
בְּתוֹךְ הַדְּבָרִים הַחוֹלְפִים
הָיוּ הַקִּירוֹת בְּגִיבֵית קְשִׁישִׁים
שֶׁסָּפְרוּ מַעֲשִׂיּוֹת עֲתִיקוֹת
בְּעָרֵב
כַּאֲשֶׁר שְׁתִּינוּ תָּה.

עֲכָשׁוּ הַקִּירוֹת אֵינָם מְחֹסָה
הֵם הִסְתַּגְּרוּ בְּשִׁתְּיָקָתָם
וְלֹא יִשְׁגִּיחוּ בְּנִפְלִי
עֲכָשׁוּ הַקִּירוֹת סִיד וּמָלֵט
יְסוֹד זָר
חֶמֶר לֹא עוֹנֶה כְּמִנֹּת.

א. בחר בשתי דרכי עיצוב בשיר "כאשר היית פה" והסבר כיצד הן משקפות את מערכת היחסים בין הדוברת

לבעלה. (9 נקודות)

ב. הסבר את מערכת היחסים המשתקפת בשיר "פגישה חצי פגישה" באמצעות דרך עיצוב אחת. (6 נקודות)

אדם וזחלתו

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

רק על עצמי לספר ידעתי / רחל

רק על עצמי לספר ידעתי
 צר עולמי כעולם נמלה,
 גם משאי עמסתי כמוה
 רב וכבד מכתפי הדלה.

גם את דרכי – כדרךך אל צמרת –
 דרך מכאוב ודרך עמל,
 יד ענקים ודונה ובוטחת,
 יד מתבדחת שמה לאל.

כל ארחותי הליו והדמיע
 פחד טמיר מיד ענקים.
 למה קראתם לי, חופי הפלא?
 למה כזבתם, אורות רחוקים?

- א. בחר בדימוי ובחזרה בשיר, והסבר את תרומתם להבנת הרעיון המרכזי בו. (8 נקודות)
- ב. בחר באמצעי אומנותי מהשיר "אורן" והסבר כיצד אמצעי אומנותי זה מסייע לעצב את הרעיון המצוי בו. (7 נקודות)

-המשך בעמוד הבא-

במשפחה

19. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו :

וידוי הגדול / אמנון שמוש

לא	אמי
באה	היתה באה אלי
ובחרף	בכל קיץ
נפטרה	
מן העולם	עיניה יגעו מקריאה
ומן הצרות	עברה עמוס לעגפה
הצורות בצרור החיים	מספרת היתה
	ומספרת
חלף אביב	
כלה קיץ	על מה ספרה ועל מה לא
ובסתו	ספרה
התחילה ידי	קולה מתנגן
מעלה על הכתב –	כעוד
ספורים	וכפות-ידיה מבארות
	צמידיה מצטלטלים
קראתי	זהב-אל-זהב
ומצאתי	כאותן אמרות-כנף
את עולמה	שבפיה
של אמה	שאין לימן שליטה בן –
תרבות-חיים	
שהלכה	ואני
לעולמה	פלי
	אזן סתומה
אפשר	שקוע בלהוציא
אזני היתה סתומה	את הקבוצ מן
ולבי ער	הבץ
ואולי	להזיז דברים קדימה
חלחלו הדברים	ולמי
בדרך אחר	(נו – באמת)
רציתי	יש פנאי
להשמיע ספורי	לאמה
באזנה	
של אמה	מסד
בקשתי	בין קולות תמוליה
לשמע עוד ועוד	לבין און הכריה
ממנה	לשאון קבוצה ומפעליה
אף אמי	היא מספרת
שהיתה	על בן-צריה
כל קיץ	ועל סגלות הקמע
עמי	ואני
(מעבר לאותו החיץ)	מניד ראשי
היתה –	כשומע
ואיננה.	
	קיץ אקד

א. תאר את דמות הדובר בשיר "וידוי הגדול" ובשיר "נסח". (8 נקודות)

ב. הדגם והסבר שני אמצעים אומנותיים שמסייעים לעיצוב דמות בשירים "וידוי הגדול" ובשיר "נסח"

לבן ציון תומר, אמצעי אחד לכל דמות. (7 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך